

повинен відбутися гармонійно не шляхом видання тих чи інших законів, які зобов'язують цих суб'єктів використовувати примусово примирні процедури з метою зниження звернення до суду, а саме добровільно, самими суб'єктами, як варіант вирішення спірних ситуацій, самостійно, без участі держави .

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права Трофименко Ніна Сергіївна

Список використаних джерел:

1. Закон України « Про третейські суди» від 11 .05. 2004 р. [електронне джерело] <http://www.rada.gov.ua/>
2. Виноградова Є.А. Альтернативне вирішення спорів . 1997. № 8, 112 с.
3. Носирєва Є.І. Перспективи розвитку альтернативного вирішення спорів. Законодавство. 2000. № 10. – 540 с.
4. Шатіхіна Н.С. Інститут медіації в українському кримінальному праві. навч. посібник. - СПб., 2004. - 312 с.
5. Зайцев А.М., Кузнецов Н.В., Савельєва Т.Л. Недержавні процедури врегулювання правових спорів навч. посібник. - Саратов, 2000. - 342 с.
6. Калдин М. Медіація як альтернативний спосіб вирішення комерційних спорів .Колегія. 2005. N 1 - 3. 1267 с.
7. Виноградова Є.А. Третейський суд. Законодавство, практика, коментар. навч. посібник. - М., 1997. - 311 с.
8. Алфьоров І.А. Нотаріальна форма захисту та охорони права та законного інтересу. автореф. - М., 2007. 345 с.
9. . Мурадьян Е.М. Нотаріальні і судові процедури .навч. посібник. - М.: Юрист, 2006. - 256 с.
10. Писарева І. Концепція альтернативного вирішення спорів .Господарське право. 1998. № 9 .- С. 15.
11. Комаров В.В . Підручник : Курс Цивільного процесу.Х. : «Право» 2011-1352с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА ТА СПЕЦІАЛІСТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Баглай Гаїсія Олегівна

*студентка юридичного факультету
ДВНЗ «Національний гірничий університет»*

Закріпивши принцип змагальності одним із основних у цивільному судочинстві, законодавець, з одного боку, надав сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, широкі можливості у використанні своїх правомочностей (рівність щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості), з другого, - тим самим поклав додаткові обов'язки по доведенню тих обставин, на які вони посилаються як на причину своїх вимог або заперечень на підставі наданих доказів.

Кожний із учасників відіграє важливу роль при здійсненні цивільного судочинства: позивач, відповідач, представники - здійснення права на судовий захист; свідки - повідомлення про відомі їм обставини, які мають значення для справи; особа, яка надає правову допомогу - надання правової допомоги фахівцем у галузі права. Та серед учасників цивільного процесу, які сприяють здійсненню правосуддя, наряду з іншими виділено також експерта та спеціаліста. Незважаючи на наявні роботи щодо визначення правового становища таких суб'єктів у справі, до останнього часу у зв'язку з неоднозначним формулюванням цивільних процесуальних норм існують проблеми щодо процесуальної ролі висновків спеціалістів та застосування їх на практиці.

Експерт - це особа, яка має необхідні знання, якій в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом, доручається дати висновок з питань, що виникають під час розгляду справи і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі.

Відповідно до статті 143 Цивільного процесуального кодексу для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд може призначити експертизу.

Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначаються судом. Суд повинен мотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі.

Законодавець у статті 1 Закону України від 25 лютого 1994 року «Про судову експертизу» розкриває поняття судової експертизи: це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства.

Судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України «Про судову експертизу». Експерт має бути внесений до Державного реєстру атестованих судових експертів. Реєстр є офіційною автоматизованою системою обліку експертів.

Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. Судовий експерт здійснює свою

діяльність на підставі свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, виданого Міністерством юстиції України.

До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому Законом України «Про судову експертизу».

Статтею 7 Закону України «Про судову експертизу» передбачено коло суб'єктів судово-експертної діяльності. Так, судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених цим Законом, судові експерти, які не є працівниками зазначених установ. До державних спеціалізованих установ належать:

- науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України;
- науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України;
- експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз.

Для проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися крім судових експертів також інші фахівці з відповідних галузей знань.

Не можуть залучатися до виконання обов'язків судового експерта особи, визнані у встановленому законом порядку недієздатними, а також особи, які мають судимість.

Експерт має право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з проведенням експертизи і викликом до суду. На підставі статті 13 Закону України «Про судову експертизу» експерт має право одержувати винагороду за проведення судової експертизи, якщо її виконання не є службовим завданням. [2]

Спеціаліст - це особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Так, взяття участі у цивільному процесі спеціаліста допомагає більш повноцінно і якісно проводити процесуальні дії, спрямовані на виявлення специфічних особливостей, що мають істотне значення для з'ясування обставин у цивільній справі.

Спеціаліст є консультантом і помічником суду, його можна залучати в тому випадку, якщо, з одного боку, є потреба в допомозі фахівця, а з іншого - немає сенсу призначати експертне дослідження.

Треба враховувати, що особа допускається в цивільний процес як спеціаліст, якщо вона незаінтересована у справі. Спеціаліст за своїми професійними ознаками схожий на експерта у судовому процесі, однак ці дві процесуальні фігури не можна плутати, у них різний правовий статус і мета участі в процесі. Роз'яснення, що надаються спеціалістом та консультації не визнаються самостійним джерелом доказів, яким є висновок експерта, вони лише мають допоміжний характер при дослідженні доказів або здійсненні інших процесуальних дій і не можуть замінити висновки експерта.

Законодавцем в статті 22 Цивільного процесуального кодексу зазначені підстави відводу та передбачена неможливість участі в цивільному процесі спеціаліста.

Спеціаліст може бути залучений до участі в цивільному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) під час вчинення процесуальних дій. Допомога спеціаліста технічного характеру під час вчинення процесуальних дій не замінює висновок експерта.

У цивільному процесі постановляється ухвала з ініціативи осіб, які беруть участь у справі, або суду про залучення до розгляду справи спеціаліста. Однак суд повинен перевірити, чи має ця особа, яка залучається до участі як спеціаліст, в дійсності спеціальні знання для допомоги суду в правильному вирішенні справи та наданні відповідних консультацій.

У цивільному процесі існують декілька варіантів участі спеціаліста:

- 1) участь у проведенні процесуальних дій;
- 2) консультативна діяльність спеціаліста в справі;
- 3) допомога технічного характеру.

Спеціаліст зобов'язаний з'явитися за викликом суду, відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, у разі потреби - надавати суду технічну допомогу.

Спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі в процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, з дозволу суду задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, вимагати оплати виконаної роботи та компенсації витрат, пов'язаних з викликом до суду. [2]

Аналізуючи питання участі в цивільному процесі експерта і спеціаліста, як форм застосування спеціальних знань, слід зазначити, що хоча між експертизою та участю спеціаліста існують спільні риси (в обох випадках застосовуються спеціальні знання і експерт, і спеціаліст діють в межах встановленої законодавством процедури), проте ототожнювати їх не дозволяють суттєві відмінності, які полягають в наступному:

- експерт повинен провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на задані йому питання, а у разі необхідності – роз'яснити його, а спеціаліст зобов'язаний відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, у разі потреби надавати суду технічну допомогу. Слід відмітити те, що письмові висновки експерта є підзвітним документом та впливає на доказову базу, служить остаточним вердиктом експерта, тоді як діяльність спеціаліста є менш вагомшою і має більш підготовчий характер;

- спеціаліст залучається до участі в справі з метою сприяння судові, надання останньому технічної допомоги, тоді як метою діяльності експерта є встановлення фактів, що мають значення для правильного вирішення справи.

- діяльність експерта спрямована на отримання нової інформації про фактичні обставини справи, а спеціаліста – на сприяння надання консультативно-довідкової та технічної допомоги при встановленні обставин справи.

- різними є способи застосування спеціальних знань експертом та спеціалістом. Експерт здійснює спеціальне дослідження, зміст якого знаходиться поза межами процесуальної регламентації, а спеціаліст експертного дослідження не проводить, він, як правило, бере участь у здійсненні судом процесуальної дії;

- суд може не залучати до участі в справі спеціаліста, якщо хтось з суддів володіє спеціальними знаннями (наприклад, для кваліфікованого проведення огляду доказів), тоді як експертиза проводиться виключно експертом [5, с.105].

Безумовно участь спеціаліста під час розгляду цивільних справ полегшує роботу суду та експерта. Значимість експерта полягає в тому, що в результаті проведення експертизи він надає суду нову інформацію, встановлює факти, відповідно до яких суд робить певні висновки. [6] Спеціаліст же являється «допоміжною ланкою» в цьому процесі. Але й не слід принижувати значимості процесуальних дій спеціаліста. Використовуючи свої знання спеціаліст дає змогу суду не проводити експертизу, якщо його пояснень буде достатньо. В іншу ж чергу спеціаліст відіграє позитивну роль і при призначенні судом експертизи. Він виконує підготовчий етап перед тим, як відправити матеріали на експертизу, сприяє наданню консультативно-довідкової та технічної допомоги при встановленні обставин справи.

Отже, у процесі дослідження відмінностей у процесуальному становищі спеціаліста та експерта в цивільному судочинстві необхідно зазначити, що спеціаліст і експерт мають ряд спільних рис: обидва суб'єкти - носії спеціальних знань, належать до так званих «обізнаних осіб», а також до однієї групи учасників цивільного процесу, і експерт, і спеціаліст діють в межах встановленої законодавством процедури. Проте, виходячи із вищезазначеного вони відрізняються за родом своїх дій, а також їх ролі при розгляді справи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права Трофименко Ніна Сергіївна

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254k.html
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/find:/T030435.html
3. Прут Юлія Анатоліївна «ЕКСПЕРТ ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ»: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=1195
4. Харитонов Е.О., Старцев О.В. - Цивільне право України / Гражданское право Украины [2007, DjVu/DOC/PDF, UKR]
5. Глушкова Д. Г. Співвідношення понять «спеціаліст» та «судовий експерт» за новим процесуальним законодавством України / Д.Г. Глушкова // Вісник НУВС. – 2005. – №30. – с. 103-111.
6. Васильєва-Шаламова Ж. В. Судова експертиза в цивільному процесі : дис. канд. юрид. наук / Ж. В. Васильєва-Шаламова. – К., 2009.